Farkas László

# *Vonzások és menekülések*

(Surga bácsi és a többi vándor)

Gyerekkorom kiskertjében Surga bácsi volt a kertitörpe. Töpörödött, bajuszos öregember, Lengyelországból vándorolt el, a falunkban telepedett le. Nagyapám néha elhívta ház körüli munkákra, kosztért és fillérekért. Javítgatta a drótkerítést, amit a kutyák megbontottak, s amikor nagyanyám hívta ebédelni, mulatságosan idegenül kiabált vissza: „Minygyá, minygyá, csak becsinálom a lukadat!”

Ez a derék lengyel akkor vált nálam jelképpé, amikor évtizedek múlva az Új Írás munkatársaként varsói testvérlapunknál jártunk, és a lap gárdája fogadást adott tiszteletünkre. Ahogy beléptünk, a főszerkesztő elérzékenyülve hosszan megölelt bennünket, és tolmácsoltatta a lengyel nép köszönetét, amiért a II. világháború idején menekültjeiket a magyar nép befogadta. Nem tudom, tán Surga bácsit is.

Vándor nép volt az orosz is, amikor – a maga érdekében is, de (szépen szólva) a mi feudalizmusunk lebontásában is közreműködve – elárasztotta hazánkat. Nem kevés vért áldozva. De Viktort, a katonát gyűlöltem, amikor kergette a nővéremet, és csak a *patrul* érkezése mentette meg őt. És nem szerettük a barbár hódító nagyhatalom ránk települését. A harckocsis turizmust. – De amikor Moszkvából vonatoztunk haza, az Írószövetség KISZ-szervezete küldöttei, a kupénkban utazott, szabadságról visszatérve egy árva orosz katona. S amikor zsákmányainkat bemutatva, Buda Feri elővette héthúros gitárját, ez az orosz elkönyörögte, és véresre pengette az ujjait, s a „rogyina maját” énekelve kicsordultak a könnyei.

Ment vissza három évre a kaszárnya-börtönbe. – Ezt az egy oroszt akkor, meg mondjuk Jeszenyint, nem tudtam gyűlölni.

Megint a gyerekkor. Cook kapitány utazásait meg másokéit olvastam. „Édesanya! Miért nem jönnek ide a melegbe az eszkimók?” „Édesanya! Te szeretnél jégkunyhóban lakni?” - „Csöngettek, Öcsike, mennem kell a boltba!”

Legjobb barátom, három-négy évvel nálam fiatalabb, félárva volt. Én jártam a szülei helyett a gimnáziumi szülői értekezleteire. Ötvenhatban Párizsba menekült. Talán, mert katonaszökevény volt (meg közepes tanuló, mint én), és nem vették fel az egyetemre (mint engem sem). A Sorbonne-ra igen. Aztán abbahagyta, de nem kallódott el, fotószalon, francia feleség, szép család.

Daci és Csilla, a fiatal házastársak akkor lettek a barátaink, amikor kitelepítésük (száműzetésük, vándorlásuk…) után a távoli faluból szabadultak, Pestközelbe, hozzánk közelbe. Daci 56-ban harcba hívott: tud fegyvert szerezni, ne hagyjuk cserben testvéreinket. De hát harckocsik ellen? Akkor menjünk szabad országba! De a másik szobában felsírt a hathetes Monika lányunk.

Hanem a fiam. Az egyetlen. Földrajzszakos anyjával örökké az útleírásokat búják, a sok lehetséges vándorlási, szökési motívum közül jött a kalandvágy. Meg a félsz a katonaságtól: rendetlensége miatt a szakaszparancsnok alighanem keresztre feszítette volna. Első kisérletét érettségi után a haverok besúgták, meghiúsítottam, elvettem a jugoszláv útlevelét. Mondtam: Lacikám, legyen egy szakmád, és tanulj meg egy nyelvet, akkor magam fizetlek be egy IBUSZ-útra. „De Apa! Te harminc éve tanulsz franciául, és mégse tudsz. Én odakint két hónap alatt megtanulok…" Igy lett. Ősszel kiment jugóba, átmászott egy olasz határmenti kerítésen, és fölutazott Párizsba. Majd Ausztráliába. - Szeressem a kalandvágyat?

Ötvenhat után felbukkant Amerikából Eszti néni. Távoli rokonunk. Előbb tízkilós élelmiszer-csomagot küldött, meg ruhácskákat Monikának, majd jött maga is. – Eszti néni szülei az első háború táján „tántorogtak ki" a két kicsivel, a hajó elsüllyedt, a vándorok odavesztek, csak a gyerekeket tudták bedobálni a mentőcsónakba. A rokonok odakint merőkanállal verték a fejüket. A fiatal Esztike egyszer így került kórházba, de megszökött, két idős asszony látta meg az utcán, ők vették magukhoz, taníttatták, telefonos kisasszony lett. A háborúban híradós katona. Bécsig jutott el akkor, de hazáig nem merészkedett…

Sorolom a vándorainkat. Egy ismerős család Erdélyből menekült hat gyerekkel. A nagyapa erdész volt, előbb vagonban laktak, majd egy másfélszobás józsefvárosi lakásban kötöttek ki. A nagymama a honvágytól depressziós lett, gyerekeivel nem törődött, naphosszat ült a

Duna-parton. A nagyapa vett neki meg két gyereknek vonatjegyet, hogy hazamenjenek. Az ősi házban már románok laktak. Senki ismerős. Beletörődött hát, visszajöttek, meggyógyult.

Amikor először jártunk Erdélyben, szomorú előadást tartott nekünk, magyari vándoroknak egy tiszteletes asszony – nem mondom meg, melyik erdélyi református templomban. A faluról, a templomról meg a történelemről. Trianonról is. „Akkor veszítettük el az országunkat, amikor az erdélyi földesurak elkezdték betelepíteni birtokukra az olcsó román munkaerőt. Jöttek, jöttek, s többen lettek, mint mi vagyunk. Aztán a háború…".

Az én nagyanyám ősei Indiából vándorolhattak ide, Szatmárig. Nagyapám neve Tóth volt, alighanem ragadványnév. Apai nagyanyám Gemeiner Etelka, Farkas Titusz nagyapámmal a két háború között Szlovákiából vándoroltak Maglódra, hogy anyám és apám találkozzanak. Etelka nagyanyámnak második férje volt Schwarz Sándor, de ebből sem előnyöm, sem hátrányom nem származott: mostohanagyapám volt.

A háború idején, tízéves voltam, anyám polgári iskolába íratott, a szomszéd faluba. Együtt gyalogoltunk Csillag Pisti barátommal minden nap, és minden nap elmesélte a kovboj könyvet, amit előző nap olvasott. Nagyon megszerettem őt. Azt is mesélte, hogy az ő ősei honnan vándoroltak. Egyszer csak összegyűjtötték őket a faluban, mindet Nagykátára terelték, vége lett a barátságnak. És sírtam, amikor mesélték az emberek, hogy nagyapja, az öreg Stern bácsi az egész családot méreggel megölte, mielőtt vagonba rakták volna őket. Sírtam, és nem értettem. Azt sem, hogy egyik vevőnk, Szémann néni a boltba jövet miért kiabálta azt: „Én birodalmi német vagyok! Én birodalmi német vagyok!" – és a mellét verte. Kerestem identitásomat, pedig nem tudtam, mi az: addig nagyon büszke voltam magyarságomra, de akkor elgondolkodtam: hátha én is birodalmi német lennék. Aztán lassanként visszatértem a magyar hitemhez.

Amikor a fiúnk Párizsból Ausztráliába vándorolt, már feleségestől, és megtudtam, mibe kerül egy repülőjegy, elmondtam neki, hogy az NSZK-ban szívesen befogadják, segélyezik azokat, akik német származást igazolnak. „Nézd, Lacika. Anyósod Schilling-lány, dédanyád

Gemeiner-lány volt. Írjunk egy kérvényt. Egynapi járóföldre kerülünk egymástól…" Azt mondta: „Nézd, apa, nem szeretem a németeket…"

Elmondta: amikor Párizsban jelentkeztek, hogy bevándorolnának Ausztráliába, behívták őket a követségre. Belenéztek a szemükbe, alaposan kifaggatták őket, s intézték a repülőjegyeket.

Sokszor eszembe jut ez manapság, amikor az új népvándorlás hírei jönnek. Mi már végzetesen elvesztettük a becsületünket, hogy napjaink vándoráradatát emberségesen kezeljük. Hogy belenézzünk a szemükbe, megkülönböztessük a menekülőt meg a kalandort, vagy odahaza támogassuk őket. Ne látatlanban gyűlöltessük meg őket, és ne barkácsoljunk hatalmi tőkét a nyomorúságukból. Lesz még dolgunk, hogy detoxikáljuk a hiszékenyeket, a könnyen gyűlölőket, és kell még beszélnünk a keresztényi szeretetről meg az emberi szolidaritásról.